

ДО 90-РІЧЧЯ АКАДЕМІКА-ЗАСНОВНИКА
АКАДЕМІЇ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ, ПРОФЕСОРА
ОЛІВЕРА ОЛЕКСІЙОВИЧА ОРЛОВА

Орлов Олівер Олексійович, народився 1931 р., доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України, академік Академії інженерних наук України, академік Міжнародної академії інформації.

У 1965 р. він захистив кандидатську дисертацію за темою «Планування і використання виробничої потужності у машинобудуванні», а у 1980 р. докторську дисертацію «Ефективність і проблеми вдосконалення планування промислового виробництва». Формування О. Орлова як вченого, а надалі і формування його наукової школи пов'язані з його роботою у Донецькому відділенні економіко-промислових досліджень АН УРСР, зараз Інститут економіки промисловості НАН України. У 1966-1969 рр. молодий вчений виконував госпдоговірні роботи з гігантом вітчизняного машинобудування Новокраматорським машинобудівним заводом. Його розробки щодо визначення ефективності продукції, що випускалась підприємством, створили основу докторської дисертації. З 1969 р. О. Орлов працює у Донецькому державному університеті старшим викладачем, доцентом, а з 1974 р. завідувачем кафедри. Він був відповідальним виконавцем, а потім керівником великої теми «Розробка і впро-

вадження АСУ на підприємствах Союзгазмашапарат» з кількістю виконавців 118 чол. В автоматизованій системі управління техніко-економічне планування здійснювалось за розробками О. Орлова. Також під його керівництвом виконувались значні госпдоговірні роботи з підприємствами «Ждановтяжмаш», Київським заводом «Маяк».

У 1983 р. О. О. Орлов був запрошений на роботу завідувача кафедри Хмельницького інституту побутового обслуговування (зараз Хмельницький національний університет). При кафедрі «Економіка підприємств» О. О. Орлов відкрив дві спеціальності «менеджмент» і «маркетинг», які згодом стали самостійними кафедрами.

В наступні роки проф. О. Орлов працює над створення комплексної системи управління витратами, прибутком та цінами. Ринкова економіка, як відомо, має високий рівень невизначеності. На українському ринку ця ситуація поглиблюється безперервними, досить часто, непередбачуваними змінами в економічній, політичній і соціальній сферах. За цих умов, за думкою проф. О. О. Орлова, методи планування повинні постійно вдосконалюватись у відповідності зі змінами ринкового середовища, вони повинні забезпечувати безперервний процес пристосування і швидкої реакції на зміни ринкової кон'юнктури, тобто мова повинна йти про гнучке планування та його інструментарій.

У центрі уваги постала проблема розподілу постійних витрат, яка була своєрідним «камнем спотикання» у процесі управління витратами, прибутком та цінами. Це підтверджувалось і публікаціями зарубіжних вчених, які зазначали, що традиційні методи розподілу постійних витрат суттєво викривлюють собівартість продукції та її рентабельність.

У 2001 р. в журналі «Економіст» О. Орлов і Є. Рясних вперше запропонували Метод розподілу постійних витрат пропорційно до маржинального прибутку. Подальший досвід співробітництва з машинобудівними підприємствами спонукав О. Орлова подивитись на цю проблему з іншого боку і підійти до ідеї широкого використання маржинального підходу для проведення цілої низки економічних розрахунків, а не зводити його тільки до визначення собівартості певних видів продукції.

Практично було сформовано концепцію маржинального доходу. Суть її полягає в тому, що тільки прямі (змінні) витрати безпосередньо пов'я-

зані з виготовленням продукції, а постійні витрати – це умови ведення бізнесу, а функціональне призначення маржинального прибутку не розподіл постійних витрат, а покриття їх і формування на цій основі прибутку як в цілому по підприємству, так і за окремими видами продукції.

В останні десятиріччя та й досі не сповільнюється дискусія щодо проблем ціноутворення на нову продукцію. Сучасні автори чітко розділилися на два табори – одні вважають, що ціна повинна формуватися на основі повних витрат, інші, що в основі ціни повинна лежати «цінність», частина якої повинна залишатися у виробника продукції. Таким чином, дискусія між прибічниками класичної політекономії і маржиналістами перейшла вже у практичну площину.

На практиці витратне ціноутворення переважає навіть у великих західних компаніях, не кажучи вже про підприємства України. Прибічники активного ціноутворення вважають, що якщо при встановленні ціни виходять з повних витрат, як це має місце на практиці, то ціна визначається постійними витратами, а це логічно невірно. Але вони не надають у формалізованому вигляді ціну, у формуванні якої не приймають участі постійні витрати.

У результаті емпіричних досліджень на прикладі машинобудівних підприємств проф. О. Орлову вдалося вивести формулу початкової ціни, в якій не приймають участі постійні витрати:

$$Цп = \text{Взм} / (1 - \text{Кмп}),$$

де Взм – змінні витрати на нову продукцію;

Кмп – коефіцієнт маржинального прибутку, що приймається до розрахунку ціни.

У цій формулі при розрахунку ціни не приймають участі ні постійні витрати, ні собівартість продукції, але за допомогою маржинального прибутку до неї закладається певний рівень маржинального прибутку для покриття постійних витрат і формування заданого рівня рентабельності.

Проф. О. Орловим опубліковано більше десяти навчальних посібників і монографій. Особливо слід зазначити, що у 2002 р. в Києві у видавництві «Скарби» вийшов перший в Україні підручник «Планування діяльності промислових підприємств», який використовується у багатьох вузах України і був перевиданий у 2006 р. У цьому підручнику знайшли відображення нові інструменти планування промислового виробництва. Розроблена

і перевірена практичним досвідом концепція маржинального доходу знайшла відображення у методичних рекомендаціях, на які отримано 5 охоронних свідоцтв.

Олівер Олексійович Орлов є науковим керівником та засновником наукової школи «ІННОВАЦІЇ У ПЛАНУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ МАРЖИНАЛЬНОГО ДОХОДУ».

Основні досягнення наукової школи. У 1987 р. під керівництвом О. О. Орлова була створена лабораторія при Мінпобуті України з обсягом фінансування 500 тис. крб терміном на 5 років. Під керівництвом О. О. Орлова було виконано 5 держбюджетних науково-дослідних робіт у тому числі одна спільна з вченими Словаччини, чотири господарних роботи з підприємствами м. Хмельницького і області. Опубліковано 8 монографій, в т.ч. у ФРН, три розділи у зарубіжних монографіях, 350 статей, у т.ч. 4 у Scopus, зареєстровано 5 авторських свідоцтв. За його керівництва захищено 38 кандидатських і чотири докторських дисертації. Частина захищених науковців працюють на 5 кафедрах Хмельницького національного університету, інші працюють в Києві, Тернополі, Краматорську, Вінниці, Мукачеві та інших містах.

У 2000 р. в Києві був виданий перший в Україні підручник «Планування діяльності промислових підприємств», який був перевиданий у 2006 р.

З 2000 р. під керівництвом проф. О. О. Орлова щорічно відбувається науково-практична міжнародна конференція «Проблеми планування в ринкових умовах», яка перетворилася у школу підготовки наукових кадрів. 25 учасників конференції захистили докторські дисертації, 5 з них працюють в Хмельницькому національному університеті.

Наукова школа повинна мати своєрідну візитку. Такою візиткою проф. О. Орлова є проведення міжнародних науково-практичних конференцій «Проблеми планування промислових підприємств за умов ринкових відносин», які стали своєрідною школою для наукових кадрів. Постійні учасники конференції захистили 27 докторських дисертацій, 6 з яких працюють у Хмельницькому національному університеті. Ювілейна 20-та конференція відбувається у жовтні 2021 р.

Щиро вітаємо ювіляра, бажаємо йому здоров'я, творчої наснаги, втілення мрій та бажань!

Вчена рада Інституту економіки промисловості НАН України,

Вчена рада Луганського національного університету імені Тараса Шевченка,

Редколегія журналу «Економічний вісник Донбасу»